

מת לאדם בן לא יהא קורא תגר, שהבן מרצה אותו להקב"ה. למה הדבר דומה למלך שכעסו כו' כך אם מת לאדם בן יחזיק טובה להקב"ה כו' למה, כי את אשר יאהב ד' יוכיח וגו' וכן אמר דוד אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה, אם בא יסורים על אדם יעמוד בהם ויקבלם. למה, שאין סוף למתן שכרו. ע"כ. ומלבד זאת, מה בצע ומה ירויח אדם בזה שיתעצב וידאג ויתאונן יותר מדאי. אף אם יקרע שמים לא ישיבנו. כי אשר שכב לא יוסיף לקום, עד קץ הימין! ודאגה שוברת חצי גופו של אדם אמרו חז"ל. והעוון של המתקשה יותר מדאי גם כן גדול. לכן אשרי השוכח את אשר אין להשיב. ובפרט כי ידוע דחז"ל ברכות ה', וב"ב קט"ז, דברי ר' יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר, ומסיק שם הגמרא בה"י לו בנים ומתו, ונקראים בניו אף שמתו, וקיים בזה מצות פ"ו לזעזע המוסקים. ומכל שכן בן כזה של כבודו, שלדעתי אפשר לקרותו צדיק, והצדיקים הלא גם במיתתם נקראים חיים כמאמר חז"ל על הכתוב בן איש חי רב פעלים, וד"ל.

ושנשמע מעתה בשורות טובות ושתרוו רוב נחת מבניכם שיחי' והנני מברך בכתיבה וחתומה טובה, בשנה טובה ומתוקה.

מחור ישראל

בשם השם, עש"ק מו"מ תרצ"ב טאמשוב.

שלום לבני יקירי הר' משה נרו יאיר כאור בהיר!

בטח קבלת מכתבי ששלחתי לך זה כשמנה ימים, ואין כל חדש נולד בה אצלנו במשך אלה הימים. ולא באתי רק למלאות משאלות ידידנו השו"ב המופלג ומומחה לרבים הר' יעקב שניידער נ"י, למסור מכתבו ליד בעליו. כי כפי דבריו אתה בוודאי יודע ומכירו ואני יודע ומבין את הלחץ זו הדחק השורר בביתו מפאת גוגשיו ונושיו על ידי החובות וההוצאות שהוציא להביא רבנים מחמת המחלוקת שעשו אנשי בליעל פוחזים וריקים למבני עירנו נגד השובי"ם דפה, וממילא מובן כי העיקר קלעו המטרה דוקא נגדה, כי הוא הלא הוא הגדול והמובהק שבהם. ועל ידי זה המחלוקת נתוספו שני שובי"ם חדשים חנם ללא צורך ונתמעט גם פרנסתו, חוץ החובות הנ"ל. לכן אם תוכל להיות השליח מצוה למסור מכתבו הרצוף פה ולפעול טובה זו על ידך למצוה יחשב.

אגב, נזכרתי עתה, שזה איזו שנים כתבתי לך דברי תורה הגהות במדרש תנחומא שלי וכמדומה לי שהחסרתי שם איזו מאמרים ואלה הם;

אשר יספיק
לדעתך

פרשת בשלח, זה לשונו, כששמעו הכנענים שישראל נכנסים לארץ עמדו ושרפו את הזרעים ועקרו את האילנות וקצצו את הנטיעות וסחרו את הבנינים, וסתמו את המעינות. אמר הקב"ה אני הבטחתי את אברהם אביהם להכניסם בארץ מלאה כל טוב הריני מעכבן במדבר מ' שנה עד שיעמדו הכנענים ויתקנו מה שקלקלו. נ"ב עיין פרשת בא ז"ל: למה זכה כנען שנקראת הארץ על שמו ארץ הכנעני כיון ששמע שישראל באין פנה את המקום. אמר לו הקב"ה אתה פנית את המקום תקרא הארץ על שמך ואתן לך ארץ יפה כארצך ואיזו זו אפריקא. לבל יהיו נראים כסותרים שני המאמרים זה את זה נראה לי בפרשת בא קאי על אחרי כך, אחר המ' שנה במדבר בעת מלחמות יהושע עם הל"א מלכים אז פנה כנען מקומו בלי שום מלחמה. וכאן בפרשת בשלח קאי על קום המ' שנה במדבר.

בפרשת שלח: — נ"ב קשה להבין מה חטאם ופשעם של המרגלים ושל העם עד שאמר הקב"ה אם יראו את הארץ כו' כי במדבר הזה ימותו. הלא גם יהושע שלח מרגלים וכן דרך כל המלכים במלחמתם כשרוצה לכבוש מדינה, ובפרט שמשו רבינו ע"ה נמלך בשכינה שלחם עפ"ד ד' שהסכים עמהם, וכן המרגלים הלא היו אנשים צדיקים ראשי העם, ואמת יהגה חיכם במה שאמרו כי ארץ אוכלת יושביה היא. כי בכל מקום שעברו מצאום קוברים מתיהם. הן אמת שהקב"ה עשה זאת לטובה, כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו כמו שאמרו חז"ל, אבל מאין היה להם לדעת זאת. הם ספרו מה שראו בעיניהם אם כן במה נאצו את ד' עד שאמר עד אנה ינאצוני העם הזה. נראה לי מפני כי ד' אמר עלה רש, היה להם לקיים מצוות ד' ולהאמין שבוודאי טוב הדבר ולא לשלוח מרגלים. וסוף הפסוק מוכח, שאמר ועד אנה לא יאמינו בי ובוזה שאמרו נשלחה אנשים נאצו את ד' והשיב שלח לך לדעתך ותהי' בבחירה כרצונכם ולא באמונה כרצוני. ועל פי זה יש לומר כוונת האבע"ז ז"ל שכתב שם בזה"ל: כתיב עלה רש והם אמרו נשלחה אנשים, אמר השם שלח לך עכ"ל. פירוש אם ד' אמר עלה רש הי' להם להאמין שטוב והם רצו מקודם לדעת אם כן הוא ואמרו נשלחה אנשים מקודם, לכן השיב הקב"ה עשה כרצונך ושלח, ע"כ.

בטח נמצאים אצלך הקונטרסים שכתבתי לך אז תרשום שם אתה. אלה הדברים. — ד"ש לכל ב"ב יחיו בשמי ובשם כל ב"ב בית

ישראל

בשם השם, טאמשוב ד' תצוה תרצ"ג.

שלום לבני יקירי הר' משה נ"י.

מכתבך מד' משפטים קבלתי אתמול עם תוכו. תשואות חן חן לך. כתבתי תיכף אתמול לוואנוואליץ אל פישל, בן גיסי המנוח שמעון ע"ה, בקשה שיעתיק לי היחוס עד השל"ה ז"ל. כי אני רשמתי לו אז בעת שקבל פה חלקו מהספרים מעזבון אביו חותני הרב ז"ל. על איזו ספר שרשמתי לא אזכור. גם מארקע פאסטווע שלחתי לו. והיה כאשר אקבלנה אשלחנה לך אי"ה. טובים דבריך שכתבת כי עיקר הוא יחוס עצמו, כוונת לדברי גדול וקדוש הרבי מקאצק הזקן ז"ל, וכידוע המעשה שקרה לו עם תלמידו המובהק הרבי מאיז'בצי, בעל מחבר ספר "מי השילוח". הסגיר אז את עצמו בביתו בחדרו על זמן ערך כ"ב שנים ויותר. והחסידים שבאו אליו, לא זכו לקבל פניו תיכף בבואם, רק היו צריכים לחכות עם הקבלות שלום עד שיהיה עת רצון לפניו לפתוח דלתו. וכן גם להתפרד ממנו אחר כך. וכמה פעמים קרה שנסעו חסידים לביתם בלי התפרדות אם היה נחוץ להם. ופעם אחת, כשבאו אליו בפעם הראשון אברך אחד, זה היה ר' אברהם'לי, העילוי מפאריסאוו ז"ל, נכד היהודי הקדוש ז"ל. אחר כך האבד"ק סטאשוב ופאריסאוו וקבל שלום בין המון חסידים רבים, וכאשר פנה להלך קרא אותו יונגערמאן. יונגערמאן, תדע כי יחוס אבות בלי יחוס עצמו לא שוה כלום. וכן שמעתי שהרב הקדוש ר' יוסלי מעיר חדש ז"ל (אני הייתי מכירו) בן הרב הקדוש בעל מחבר ספר "מאור ושמשי" אמר פעם אחת לנכדו הרב הצדיק ר' חיים שמואל הרבי מחענטשין, נכד הרבי מלובלין ז"ל, כשהיה עוד עלם רך בשנים "שקאץ". (כך היה דרכו לקרא מלה זו במקום מלת "שיגאץ"). תדע שאבותיך בגן עדן בושים הם על ירך. (הודיעני נא מי הוא זה הרבי ר' יהושע העשיל ראבינאוויץ שראיתי שמו נדפס בהמכתב עתים ששלחת פסת נייר ממנו. אם הוא לא נכד האדמו"ר ר' נתן דוד משידלאווצי ז"ל, שהייתי מסתופף בצלו עוד לפני חתונתי. והרביים שראיתי שמם הורוויץ לפי חניכתם הם בוודאי נכדי השל"ה ז"ל, כי כינתו היה הורוויץ. גם הודיעני נא מאין ידעת שהשל"ה היה נכד רש"י ז"ל? כי אני זה פעם הראשון שומע זאת. הרב ר' פישל אביו של חותני ז"ל, היה בן הרב ר' אביש האבד"ק קאנסקיוואלי גיסו של הרב הקדוש ר' איתמר בעל מחבר ספר "משמרת איתמר" ז"ל.

ישראל

ג. ב.

בטח ידעת כי הנך גם נכד הרבי ר' עזיאל בעל מחבר ספר "עץ הדעת טוב" ועוד ספרים. (נכד הרמ"א ז"ל) אשר רבו הרבי ר' בער ממעורייך ז"ל קרא אותו בשם "עבד" הר"ת עזיאל בן דרעזיל.

בשם השם, טאמשוב ערב שבת קודש שמיני ב', תרצ"ג, שלום וברכה. חיים והצלחה, לבני יקירי הר' משה נרו יאיר כאור בהיר. מכתבך מא' ויקרא לנכון קבלתי קודם החג, עם תוכו. תשואות חן חן לך. אמנם מפני טרדת הכנות להחג לא השבתי לך אז תיכף. האמת אגיד כי מצדי היה אפשר לי רק העיכוב היה מצד אמך תחי' שלא יכלה לכתוב גם היא. לכן אחרתי עד כה. ועתה באתי בתשובה. ראשית בדבר אשר הבטחתי לך להשתדל למלאות רצונך להשיג סדר היחוס עד השל"ה הקדוש ולשלחו לך. הנה מוואנוואליץ השגתי תשובה שגם שם היה שריפה גדולה בימי המלחמה ונשרפו להם כל הספרים ובתוכם ספר חובת הלבבות שבו היה כתוב על השער סדר יחוס זה. לכן כתבתי לגורי אל בני הרב הר' חיים פנחס ז"ל האבד"ק גוריי וקבלתי פ"ק תשובה הנה היא לוטה פה בזה. הוא מתחיל יחוס שלו מאביו בן לזקנו הר' ישראל מגארוואלין ז"ל, ואתה צריך לך להתחיל בן לאמך מרת דרעזיל בת הרב ר' משה האבד"ק טאמשוב וכו'. כתבת ההתרגשות ששוררה שם נגד השואה הבאה בגרמני מהצורר היהודים היטלער ימ"ש, שרוצה להרוג ולאבד את כל היהודים ח"ו, כנאמר על העתון ששלחת לי. הנה כי כן גם פה מלאים העתונים מזה וגם פה נעשים מחאות בכל עיר ועיר ומדינה ומדינה. ונקוה לד' שהמקום ירחם ויהיה סופו כסופו של המן הרשע ימ"ש. וכן קוראים אנו בהעתונים מכמה מדינות העמים ולאומים אחרים המחאות שלהם.

ישראל

ג. ב.

כמדומה לי, אשר אז בשכבר הימים כאשר כתבתי לך את אשר רשמתי במדרש תנחומא שלי, נשמט שם בפרשת כי תצא דיבור זה, בין גם ד' העביר חטאתך לא תמות. ובין ורבנן פתרון קרא באומות. עיין בספר נחל קדומים. פרשת ויקהל פסוק ראשון, מביא זאת בשם מדרש שוחר טוב. מהתימה על גאון וקדוש ובקי כמוהו שלא כתב בשם המדרש הזה. תוכל אתה לרשום שם. אלה הששה ועשרים תיבות.

ואגב אספרה לך, אשר בעת המחלוקת השוחטים שהיה פה אשתקד, ובעת ההוא היה פה אדמו"ר מקיעלץ (ועתה בזאמאשץ) על שבת קודש. וביום א' נסה גם הוא אולי יעלה בידו לעשות שלום בעיר. ואסף אסיפה לביתו, וגם אני הייתי קרוא. אך לא רציתי לבוא תיכף אל האסיפה כדי שלא אבוא גם אני להלכד על ידי זה בהמחלוקת, ולכן באתי לבסוף, כמעט שלא נגמרה. ושמעתי מפי אחד שגמר הצעתו בדברים האלה. על כן אל תדמו בנפשותיכם שזה רק מחלוקת של בני "עמך" (כן קראו אז זה המחלוקת עמך) לבד. אך גם מחלוקת של חסידים גם כן. ובבואי שאלו את פי אם גם אני רוצה מה לדבר ולהציע. והשבתי כי בפי יש רק להשיב על דיבוריו של זה האיש האחרונים.

כי הנה בפרשת תצא במעשה העגל, לך רד כי שחת "עמך", פירש רש"י ז"ל שחת עמך, שחת לא נאמר אלא עמך, זה הערב רב שקבלת מעצמך וכו', ולבסוף נאמר הרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו. והנה זה לא דווקא את הערב רב בלבד. ואמרתי לתרץ קושייתי על פי הקדמה מה שראיתי בשם הרב הקדוש רבי ר' זושא ז"ל על המימרא בגמרא שבת, השוחט משום מה מחייב? משום צובע. ופירש בתוספות על השוחט "שוחט דעלמא", זה קאי על היצר הרע, שהוא השוחט דכולא עלמא. והוא עוד קורא למשפט בשמים מפני מה כמה וכמה מלאכים עולים במעלה העליונה, והוא לא. הלא גם הוא עושה ציווי של הקב"ה במה שמפתה לחטוא. ומשיב לו הקב"ה מפני שאתה צובע. היינו כשאתה בא לפתות איש ירא אלקים אתה צובע ואומר שזה מצוה, מצוה לבזות ולרדוף אותו האיש, וכמו כן. וכשהוא שומע שיש מצוה לעשות, הוא עושה, ואני לא צויתי זאת לומר על העבירה שהוא מצוה, רק על העבירה — עבירה. ואם זה הירא ישמע שזה עבירה ולא מצוה, היה בורח ממנה, וד"ל.

בשם השם, טאמשוב ב' עקב תרצ"ד.

חיים וברכה ומשמרת שלום לבני היקר הר' משה, נרו יאיר כאור הבהיר! יקרתך מב' מטות ומסעי עם תוכו קבלתי שבוע עבר. ד' יתן חן וכבוד לך. לא השיבותי לך תיכף כי היה לי איזו טרדות מצות של תלמיד תורה, וגם היה עלי לכתוב תשובה לאחיך יוסף נ"י, שהוא כעת במעיני הישועה טרוס קאוויץ, בגאליציע, ולו משפט הקדימה. לא לבד מה שהוא זקן ממך, אך גם מפני שהוא במעיני הישועה לרפאות גופו מהראוי לענג נפשו קודם, ואתך

הסליחה. עתה באתי בתשובתי אליך כסדר. במה שהתחלת אודות הס' נוטריקון, הנני אודה לך בכל לבב שנדפס על ידי, כי הלא הכתב יד קודש נשרף אחרי כך בעת השריפה הגדולה פה"ק בשנת תרע"ח אחר המלחמה, ואם לא היה נדפס בזמנו היה העגמת נפש גדול עלי, מחמת שמחברו "הפרי מגדים" ז"ל, כתב בעצם ידו הקדושה, שם בשלהי שכל ספריו (ט"ו ספרים) הדפיס בחייו הוא בעצמו, רק זה הספר האחד נשאר, ואולי יהי רצון הש"י גם על זה הספר שיודפס באיזה זמן, ולולא היה נדפס והי' נשרף הכי"ק היה הכאב שלי גדול בלבי, כמו אני הגורם לזה ח"ו. יוכל להיות שנמצא אצל גיסך נ"י גם הספר "מנורה הטהורה" מהגה"ק עב"ד ד' רבי עזריאל מייזלש ז"ל, ותמצא שם בין הפרענומערנטען אותי בשם ש"ב (ואגב אודיעך יחוסי אני שאבי אבי זקני שהי' שמו ר' ליבוש גורניצנר (כפר גורניצק) בין קלימענטוב לצאזמר שממנו יצא לנו שם משפחתנו גורניצנסקי לכינוי, הוא היה גביר ת"ח וצדיק מחסידי הקדוש והטהור רבי ר' מיכלי מזלאצוב ז"ל, אשר בשו"ת "נודע ביהודה" נמצא שם תשובה מהגה"ק ר' גרשון קיטובר גיסו של הבעש"ט ז"ל, שלא ירדוף את הצדיק הזה ר' מיכלי, והוא מעיד עליו שלומד תורה לשמה, והיה לו חמשה בנים ואמר שהם נגד החמשה חומשי תורה, ואחד מהם ששמו ר' מרדכי' לי קרעמניצר ז"ל, היה חתנו של זקני הג"ל, שהוא הקדוש בעצמו שאל מזקני הג"ל שישדך עמו, ובימי זקנתו של זקני הג"ל שלח אליו הרבי ר' מאיר'ל מאפטא בעמ"ס "אור לשמים" את חסידיו על שבת קודש לשמוע ממנו אמירת שיר השירים ערב שבת קודש, כי גם מלאכי השמים באים לשמוע. בימי ילדותי כשהייתי בן תשעה שנים זכור אזכור ששלח הה"ק ר' שמואל אליה מזוואלין ז"ל את חותנו הרב ר' מתתי' מזווארשה לאבי זקני הגביר ות"ח ר' נחמן ז"ל, לשדך עמו (כי ר' אלימלך אחיו של אדוני אבי ז"ל הי' חתנו) הוא הבטיח נדן סך 300 רובל ואבי זקני 600. הספרים "אוהל רבי" ו"אוהל יצחק" יש לי רק שנים לא יותר. — פערלי תי' בת אחיך פישל נ"י הלא נסעה לא"י אז אל אחיה ישעי' נ"י לחיפה, ועל פי איזו סיבה נסעה אחר כך לירושלים תוב"ב ושם נשאה לאיש עלם נכבד שמו שאול בן הגביר ואיש נכבד שמו ר' טודרוס ווארשאווסקי ממשפחת נכבדה מאד, וטוב לה ב"ה. — רצוני לדעת את בניך שיחי' על כל פנים מרויחים בטוב, כפי שכתבת שהם עובדים בניו יורק ובאים בלילה לביתם עיפים ויגיעים.

ישראל

בשם השם, טאמשוב ג' עקב תרצ"ה.

חיים ברכה ושלום לבני אהובי, רב חביבי, הר' משה נרו יאיר
כאור בהיר.

יקרת מכתבך מב' דברים ותוכו כן באו אלי. תשואות חן חן לך.
עתה באתי להודיעך כי נהייתי ונחליתי זה כבר ג' שבועות והייתי עוסק
כל העת עם דאקטורים ורעצפטען וכמה לילות היו לנים אצלי החסידים
שלנו. כן גם כמה ימים לא היו זזים מביתי, והייתי שוכב על ערש דוי.
ובסוף שבוע עבר החל ד' יתברך להושיע וב"ה שהוטב לי ואיננו עוסק
ברפואות עוד. אך עודני רוב היום שוכב על משכבי כי כוח אין בי. מחלתי
היה חולי הלב והכליות, אקוה לד' כי בקרב הימים אקום ממטתי לגמרי,
ואתהלך בחוץ.

המעשה של הגאון הצדיק ר' צדוק הכהן ז"ל, ידעתי גם ידעתי,
ושמעתי אז בשינוי גוסס מהנוסח שכתבו במכתבי העתון ששלחת לי, וכאשר
נסע בהשתדלות להשיג היתר על גט בעל כורחה ממאה רבנים, היה גם
פה קהלתנו, ורצה אז להשתדך עם אחת משתי האחיות "טעמאלי" "ופונקל",
אז בעת ההוא אשר אני לא הייתי דר פה עוד. והראה לאנשים אותות עילוי
שהביט כרגע על אילן אחד, ואמר תיכף כמה שריגים נמצא בו. ואני בהיותי
בלובלין איזו שבועות להשתדל בעבור אחיך ישעי' נ"י, הלכתי בליל שבת
קודש "להשלחן" שלו, וראיתי כי החסיד המפורסם ר' ליבלי פיליווער
מהמקורבים הגדולים שלו, וכן גם בנו הגביר הר"א זילברבוים והוא הלווה
אז לי את השטריימל שלו, קודם הלוכו להשלחן, לילך לקבל שלום. לכן אחר
כך כאשר הציעו לפני שידוך עם איש אחד מחסידיו וידעתי שגם אותי הוא
כבר מכיר מעט, ונסעתי לובלינה, לנסות את החתן בן הגביר הנ"ל, ונולד
לי שם ספק, והלכתי להגאון הר' צדוק, ונכתב בכתב יד הקונטרס שלי אשר
אתה זוכר אותו. והנה להעתיק לך בזה הלשון: לזכרון מה שדיברתי עם
הגאון הצדיק כקש"ת מו"ה צדוק הכהן שליט"א בלובלין, בעת שהייתי אצלו
בחורף שנת תרנ"ט לשאול ולדרוש ממנו על השידוך. העיקר על החתן,
שדברו בי בעבור בתי חייע'לי תחי', באיש שהוא מאנשי שלומיו, ונתן לי
אז שלום כדרך לאיש ממכיריו. וכאשר שאלתי את פי קדשו על דבר ששמעתי
שהחתן איננו בריא אולם. והיו אנשים שהכחישו זאת. על זה השיב הוא: כי
זה יותר משנה שלא הזכירו אותו לפניו, לא אביו ולא הוא בעצמו, הלא הם
מאנשי שלומינו, מזה ראייה שהוא בריא אולם. אמנם אז אני הסתרתי ראייה

זו, כי כבר שמעתי כזאת מעשה רב, מהשידוך של הגביר הר"ש הארענשטיין מראדימישלע עם הרב הצדיק ר' ליבלי אייגער ז"ל, עם נכדתו, ששלח איזו רב מעיר אחת לשאול את פי קדשו בעצמו על זה, ואמר לו כי הלא הוא בעצמו בטח לא ישקר, אף על פי שזאת נכדתו, בוודאי יאמר האמת והשיב לו גם כן בזה הלשון: שאפילו לא הזכירה אותה אמה זה יותר משנה, ואיככה אפשר לומר שהיא חולנית. על זה השיב לו זהו נכדתם הדס'ל. אמרתי לו הן, והשיב לי, אם כן שקר דיבר הוא ז"ל? ואמרתי לו חלילה, הוא לא דיבר שקר, כי לא היו מזכירין אותה מחמת שזה בביתו, וראה וידע ולא היה צריך להזכירה, והוא השיב לי איך היא חולנית הלא יש לה בנים שילדה, ואמרתי לו שגם מבנים שילדה אין ראייה שהיא בריאה ושלימה, כי בטאמשוב יש אשה, היא אשת ר' נתן נאי, שכבר ילדה שבעה בנים ועד היום היא חולנית אשר בעת שיאחזנה החולאת היא סכנות נפשות ר"ל. ועל זה השיב, יותר מזה אין לי מה להגיד. ואמרתי לו אם כן יש לי תשובה נכונה, וד"ל. ועל דבר שאלתי אם הוא מופלג בתורה, והשיב לי כי רואה הוא אותו בבית המדרש שלו עוסק בתורה בלימודו. אבל עד כמה כוחו בתורה גדול, אינו יודע, כי אין דרכו לדבר עם האברכים שלו בדברי תורה, רק בדברי חסידות, מי שרוצה ידבר עמו. אמנם הלא יוכל כ' לדבר בעצמו עמו דברי תורה ולנסותו. השבתי לו כי כבר נסיתיו והוטב בעיני. רק עומד לנגדי דבר בריאתו. אחר כך שאל אותי לשמי, ואמרתי לו: ישראל הכהן בן הענא. ודייק בשמי בפיו ואמר ישראל הכהן בן הענא, ואמר בפנים שוחקות הן אתם כהן? אמרתי לו: הלא בעבור זה רציתי דווקא להשיא בתי לתלמיד חכם, על פי הגמרא פסחים דף מ"ט ע"א. על זה השיב לי, הנה עתה יש עירוב משפחות בעולם ואין כהן ברור. מי לנו גדול מהש"ך ז"ל כמה וכמה דורות כהנים וגאונים ורבנים. ומסופקים על כהונתו כי אין לו ברור. אמרתי לו אני מה שנראה לי בזה הרגע להקשות מדוע באמת יש לספק על שום כהן, הלא ספק יכול להיות רק אפילו איש שאינו כהן גם כן, אפשר שהיה אביו כהן, או אבי אביו, או זקנו, ומפני בלבול משפחות בעולם נשכח הדבר שהוא כהן, על פי חז"ל מפני עבדי שלמה המלך ע"ה, כשעלה סנחרב ובלבל העולם, אבל איש שהוא מוחזק לכהן איך יוכל להוולד ספק בכהונתו? אך שאפשר לספק ולומר שבא ממשפחות ישראלים, ממי שהיה אבי אביו או זקנו תלמיד חכם גדול, והוחזק על ידי זה לכהונה, שרואים שקוראים אותו ראשון, ובאמת לא היה כהן, כמו רב הונא שקרא בכהנא (גמרא גיטין י"ט ע"ב). נמצא לפי זה

נראה על כל פנים, שבאם לא היה כהן, היה על כל פנים תלמיד חכם גדול, וגם כן הוא ראוי על כל פנים שיהיה חתנו צורבא מרבנן על פי דברי חז"ל הנ"ל. ונענה לי בראשו בפנים שוחקות בכבוד וכן. פריש לי ברישי (נדה מ"ב, ע"ב). וכאשר דיברתי מזה במינסק עם הגאון ר' ליב מוילקאמיר השיב הוא לי שהחשש ספק בכהונה משום משפחת האם, שמא היא היתה חללה או איזו מהן.

גריססע אסתר'שי תחי' דאנקע פיר איהר שרייבען, זיא האט רעכט, אַללעס וואָס זיא האָט געשריבען איזט ריכטיג אמת וצדק. אבקש להודיעני משלום חותנך נ"י, כי כבר לא שמעתי ממנו אבקש לשאול אותו לשלומו בשמי. גם אבקש להודיעני אם אולי תדעו אם נכדו הר' שמואל גוטוויין מדפיס את הפרדס גם להבא, כי אני לא קבלתי שום תשובה ממנו על מכתבי אליו. פ"ש לבניכם שיחי'.

ישראל הכהן גארזיצנסקי

בשם השם, טאמשוב ועש"ק שמיני ב' תרצ"ו.

אדון השלום, ישפות שלום, לבני יקירי הר' משה! נרו יאיר כאור בהיר! מכתבך היקר מעש"ק צו קבלתי שלשום עם תוכו, תשואת חן וכבוד לך. השו"ת "אבני נזר" על הח"מ היה לי, וגם המכתב עצמו מאז, התשובה לאביך זקנך ז"ל, מהגאון רבי אברהם מסוכוטשוב ז"ל, בכי"ק, ונשרפו עת השריפה הגדולה תיכף אחרי המלחמה הנוראה. כן גם הספר "מנורה הטהורה" היה לי וגם כן נשרף. הוא היה דוד זקנו של אביך זקנך ז"ל. הרבי ר' בער ז"ל קרא אותו עב"ד ד' וראשי תיבות עוזיאל בן דרעזיל (שם אמך), והיה אז אבד"ק ריציוואל. חותני ז"ל, אמר לי שהיה לו כתב יחוס עד הרמ"א דור ודור, ונאבד. אך מה שכתבת שהי' נכד השאגת ארי' ומגזע רש"י ז"ל, לא שמעתי, בלתי היום מפי כתבך. ואם כן הדבר אכתוב לך מעשה מה שנכתבה בפנקס עיר מינסק, שהייתי שם בעת המלחמה, אחרי ששמעתי שיש שם 124 בתי כנסיות, ובתוכם אחת הנקראה בשם "גענענדל שוהל". נודעת כי היה שם תקנה, אשר מי שבונה לעצמו בית חומה מחויב לעשות בתוכה גם איזו ביהכנ"ס. והגאון שאגת אריה כשיתקבל לראש ישיבה בשם (כפי הנראה הי' בנעוריו, מחמת חריפתו הגדולה היה דרכו בל לנשוא פנים ולא לנהוג כבוד לשום איש. פעם אחת בבית המדרש באמצע היום, היה בידו נר דלוק וחפש תחת הספסלים. ושאלו אותו מה מחפש כך? והשיב שמחפש

אשר יצא

בחפש מחופש את הלומדים הגדולים ממינסק. כי כן הי' מפורסם בעולם שבמינסק יש לומדים גדולים). ואח"כ כאשר דרש הרב בעמ"ס "סדר הדורות" והוא היה מנגמם מעט בלשונו ודרכו הי' בעת שאמר פלפול עצום לפני העם בדרשתו שבת קודש ורצה להשכילם בינה של עמקות הדרוש והפלפול היה דרכו לרקד מעט על הארץ ברגלו, כמנהג המגמגמים, כדי להשכיל ולהבין כוונת הפלפול שדרש. והנה אחר שבת כששאלו אותו מה הוא אומר על דרשות "הגדול" והשיב "כשם שהוא רוקד כך אינו יכול" ... כשמעם הדברים האלה התאספו שבעה טובי העיר לעשות לו "פסק דין" בעבור זה. אך היו ביניהם מימינים ומשמאילים, זה מלמד זכות וזה מלמד חובה. לכן נמשך הדבר עד יום ה'. בלילה יצא הפסק דין להוציאו לשלחו מן העיר תיכף מחר, וכן היה, כי בבוקר שלחו אותו מן העיר לא בכבוד אך בבזו ובקלון, היינו לא בסוסים רתומים בעגלה, רק בשוורים ו"דראבינאסטע וואגאן". ואשה אחת היושבת בשוק למכור לחם וחלות נכמרו רחמיה בראותה כזאת, ואמרה בלבה: הלא היום ועש"ק מה יעשה איש גדול וחשוב כזה, אם ישאר על שבת קודש באיזו כפר ולא ימצא אפילו מה לאכול ביום השבת. לכן חטפה מהר שתי חלות משלה, ורדפה אחר העגלה להשיגה, אך בראותה כי העגלה רחוקה ממנה ולא תוכל להגיעה, זרקה את שתי החלות מרחוק אל העגלה ונפלו על כתפיו של הגאון שאגת אריה והוא בענוותנותו דימה בנפשו שבוודאי היה הפסק דין להשליך גם אבנים אליו. והביט מאחוריו וראה ששתי חלות הן, ואשה אחת תרוץ. לכן בקש מהבעל עגלה לעמוד מעט עד שתגיע האשה אליו. ושאל את פיה מה זאת, והשיבה, כי נכמרו רחמה עליו ליתן לו על כל פנים חלות לאכול על שבת קודש. ויהי כשמעו, ברך אותה שתאריך ימים מאה ועשרים שנה ושתהי' נגידה גדולה. וברכתו נתקימה, שחייתה יותר ממאה שנה והיתה נגידה גדולה ובנתה לה בית חומה וביהכנ"ס בתוכה ונקראת על שמה "גע-נענדל שוהל". — לאחיק יוסף אם כי כתבתי לו ברכת התג העבר כנהוג, אך מפני טרדה שכחתי לכתוב לו דברי תוכחה על מניעת פרי עטו ממך. אי"ה בקרוב בוודאי אכתוב לו, ואוכיחו על פניו. הוא עודנו שרוי בלא אשה, כי קשה זיווג, בתולה או אלמנה שיש לה בנים אין רצונו, גרושה או חלוצה, הלא הוא כהן, גם עסקיו כעת לא על מצב טוב.

אביך הדורש שלומך והצלחתך

ישראל

בשם השם, ה' תרומה, א' דר"ח שמרבין בשמחה תרצ"ז.

שלום רב לאהובי בני יקירי הר' משה והוא כהן לא-ל עליון!

מכתבך היקר מן ט' שבט קבלתי ביום ד' שבוע עבר. חכיתי עם תשובתי עד היום, כי כתבת ששלחת גם כמה דוללר. אמרתי בלבי יום כי בוודאי היום או מחר יבואו גם הם ואכתוב תשובה שלימה כמו שאני רוצה בה, דבר ולא הצי דבר, רק היום שכבר עברו שמנה ימים ולא קבלתי, ואם אחכה עוד יהי זה זמן רב, ומי יודע מה שתוכלו לחשוב ולדאוג עלי בעבור זה. כי לא נסיתי באלה, והסכן לא הסכנתי בזאת, לכן אודיעכם ראשית אודות בריאתי. הודות לד' כי הוטב לי בכל, ובשבת העבר פרשת שקלים ושבת שמברכין ראש חודש הלכתי לבית תפלתי, והי' לי ב"ה עונג רב מהשאלת שלום של כל אחד ואחד מאנשי שלומינו וידידי. וכן היה בעיניהם לעונג שבת. וביום א' הלכתי לבית התלמוד תורה החדש שקנינו בית הרב ר' נחמן נויהויז ז"ל.

אין אני זוכר אם כתבתי לך להוסיף בהענציקלאפדי שתי אלה הדברים: (א) שהה"ק רבי משה ליב סאסיווער ז"ל, בהיות עוד עיר מגורו באפטא, (הסמוך לעיר מולדתי קלימענטוב), שדרכו בקודש הי' לפדות שבויים בהכפרים, היהודים שהיו מחזיקים הראגדיס מהאדונים, וכשלא היה בידם המעות הראטע לשלם להאדון ונתפס להתפיסה שלו היה דרכו בקודש להשתדל עבור זה לפדותם מצרותם. ואם לא הי' ביכולתו בטוב להושיע, היה דרכו בקודש לבוא בלילה בעגלה מרותמת לקחתם ולנוס עמהם, והיה מודיע להם מקודם על ידי החלון או איזו חור מהכותל, להיות נכון על איזו לילה שקצב לו להאיש הזה הנתפס שם בהתפיסה. וכל זאת עשה לא לבדו, רק עם הה"ק זקני הר' ליבוש גרזיצנער ז"ל, וכאשר בא באותו לילה לקלימענטוב, לבית אדוני אבי זקני הנ"ל, עם העגלה רתומה, וכבר ידע מזה והיו שניהם נכונים תיכף לנסוע לעשות מעשיהם. ואני זכיתי להכיר את בנו הה"ק ר' שמעלקי סאסיווער, שהי' בביתנו פעם אחת בנוסעו בחזרה מעיר חדש (נוישטאט) מהה"ק ר' יוסלי, בן הה"ק בעמ"ס "מאור ושמש" ז"ל, וזכיתי לקבל ברכתו שהניח שתי ידיו הקדושים על ראשי וברכני. וגם את הה"ק ר' יוסלי ז"ל, הנ"ל, הכרתי שהיה גם כן פעם אחת בקלימענטוב בהיותי ילד עלם צעיר לימים. (ב) בין הטעמים שלא רציתי למלאות רצון חותני הרב ז"ל להיות רב, אמרתי גם זאת שהגה"ק ר' יעקב עמדין ז"ל, השליך את רבנותו מעמדין ולא רצה להיות רב, ובירך בברכות השחר ברוך שלא עשני אב"ד. —

דברי חזקוני

וכן שמעתי מפי הרב הר' ליבוש האבד"ק לאשצוב, גיסו של חותני הרב ז"ל, שסיפר לי אשר היה אצל הה"ק ר' יחזקאלי מקאזמיר ז"ל, חברה אברכים חסידיו, לומדים גדולים שהיו כולם אחרי כך רבנים, ודרכם הי' לכתוב לכל אחד ואחד את השבת, זמן שיהיו כולם ביחד בקאזמר, מחמת ידידותם. והיו נקראים חברה זו בשם "דיא סוויטע", חשובים גדולים, כי כולם נעשו אחר כך רבנים. וכולם היו חותניהם גבירים. ומי שהיה צריך לאיזו טובה לפעול אצל הה"ק הנ"ל, אם היה מבקש מהם שהם יבקשו הטובה מהה"ק בעבורו וימלא שאלתם. מחמת שהיו אברכים נגידים חסידים ולומדים. כי הוא ז"ל קירב רק כמו אלה. וריחק אנשים פשוטים, או בני כפרים, אפילו אם היו נגידים. וכן גם אפילו רבנים או מלמדים לא קירב הרבה. ואמר מה שאמרו חז"ל: על שלשה דברים העולם עומד על התורה כו' וכו' אין זה תורתו של הרב או של המלמד, כי הם אין כוונת לימודם לשם שמים אך לשם ממון. ובין האברכים "הסוויטע" שלו היו חותני הרב וגיסו הרב מלאשצוב הנ"ל, ועוד כמוהם חתני גבירים. ואחד היה ביניהם הרב מלענטשני הר' חיים ברוך. עליו אמר שהוא אתרוג'ל שלו, "מיין אתרוג'ל". ואחרי כך נעשה הוא רב ראשון בעיר לענטשני. פעם אחת, כשהיו כל "הסוויטע" בקאזמיר ואת הר' חיים ברוך לא קירב עוד כמקדם, מחמת שכבר נעשה רב בלענטשני. חבריו כשראו זאת, לא יכלו לסבול כזאת, לכן נכנסו כולם במכוון אליו ושאלו את פיו הקדוש בזה"ל, "רבינו, הלא תמיד קרא ואמר על ר' חיים ברוך "מיין אתרוג'ל", למה יגרע חלקו כעת אם נעשה רב, שפסלו להאתרוג? והשיב: חלילה לפסלו, הוא אתרוג כשר גם היום, רק לא אתרוג שלי כמקדם, אתרוג של יחיד, אך אתרוג של ציבור ואף ההדר שבהדורים אחר שברכו עמו וממשמשים בו ידים לא נקיות, כגון בעלי עגלות, משרתים, ומשרתות, כן הוא רב, צריך לו לחנוף את הבעלי בתים, לזה לומר, ברוך הבא, ולזה לומר שב, אף שאינם ראויים להכבוד, לכן אין הוא עוד שלי, של יחיד, רק של ציבור וד"ל. אודות שכתבת המצוה של "ושמרתם את נפשותיכם" ראיתי באיזו ספר בשם הה"ק הרבי מלובלין ז"ל, שהדוקטור שלו צוה עליו אחר מחלתו שלא ילך להמקוה. פעם אחת ראה אותו בבואו מהמקוה ושאל אותו: הלא כתיב: "ושמרתם את נפשותיכם" בתורה. והשיב לו, אמת הדבר, אך פעם אחת כתוב ושמרתם מאד לנפשותיכם, זהו רמז שיש לפעמים לשמור את הנפש ולא לשמוע אף להדאקטור, היינו בדבר הנוגע להנפש ולא לגוף בלבד, על זה נאמר מאד.

עוד הפעם באתי לבקש ממך בעבור ה' ליבוש נזיהויו, שתעורר את אחיו לבוא בעזרתו, ואפילו אם הם מצבם לא טוב ולא יוכלו מכיסם להושיע לו, על כל פנים יראו כפי שאנשי טאמשוב באמעריקע שולחים מעות לה' בית-לחם" דפה, יראו להשתדל בעבורו שיהי' קצוב בחשבון מכתבם, איזו סכום בעבורו, כי לילך לבקש ולקבל חלק מה' בית-לחם", בין העניים, אין זה לפי כבודו.

כה אמר אביך ישראל

בשם השם, יום מ"ה למ"ט מונים תרצ"ז.

שלום רב לבני אהובי, רב חביבי, השלם במעלות ובמדות.

ה' משה נרו יאיר כאור בהיר!

מכתבך היקר מערב שבת קודש י"ב אייר, קבלתי שלשום. והנני במענה כסדר: ראשית תשואות חן חן לך בעד תשורתך. מישעי' לא קבלתי שום תשובה על מכתבי ששלחתי לו על ידך. אם כתבתי לך שאמך ע"ה היתה בת צ"ט, טעות היה בידי, כי רק פ"ט. ימי שנותינו מגורנו יחד היו שבעים שנה. היא נולדה עוד בקאנסקיוואליע בטרם שנתקבל אביך זקנך לרב בעיר חמעלניק. היתר הוראה שלו היה מהגאון האדיר בעמ"ס שו"ת "נודע בשערים" הרב מלובלין ז"ל. בחמעלניק הוא היה רב ואב"ד י"ז שנה, כי נסענו אז משם לקאנסקיוואליע כשנתקבל לשם לרב ואב"ד אמר לי, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. משם נתקבל לטאמשוב לרב ואב"ד. וקבלתו אותו הי' בעיר טריסק אצל אדמו"ר המגיד הקדוש ז"ל. כי נסענו אז לטריסק לשאול בעצתו הקדושה, על שתי העירות שרצו לקבל אותו, היינו, עיר הרובשוב, או עיר טאמשוב, והשיב, על עיר הרובשוב אינני מסכים אפילו אם ירצו שם כל בני העיר, ולטאמשוב אני מסכים אפילו אם לא ירצו רוב בני העיר רק המיעוט. בפרט כי באו לטריסק אז על שבת קודש רוב חשובי העיר. ונפטר פה טאמשוב י"ח מרחשון תר"ם. לפני פטירתו אמר אלי: שט שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם, כי היה פה"ק לרב אב"ד כמעט שבע שנים לא שלמים. התמונה ג"כ קבלתי. — העלם היקר מאטעלי בן הה"ק אדמו"ר שליט"א מקעלץ מתחיל להדפיס ספר מסדר היחוס של הצ'ערנאבלר ומעשיות שעברו על פניהם עם דברי תורתם, לכן כתב אלי בקשה לכתוב לו מזה הענין, מה שיש בזכרוני. שבוע זה שלחתי לו חמשה בייגלעך נייר כתובים מה שידעתי, הן מעשיות וכן תורות שלו